

דבר גדול, שלא זו הדרך להזכיר שמו לנצח, אלא צריך דווקא לפעול לזיכוי הרבים להרביץ תורה ויראת ה' טהורה, ודבר זה יזקק לזכותו לנצח ויהנה מזה בעולם האמת - גם אם לא יהא שמו חקוק על עיר בעולם הזה, אבל לקרוא שמו על שם העיר אין בזה תועלת רוחנית עבורו, ולכן באמת לא נתקיים שם העיר על שמו - כי אין בכך שום תועלת. **זהו רמז לתומכי עולם התורה והישיבות בזמנינו**, שאין ליתן דווקא עבור הוצאת "בניין" או "חדר" בישיבה שמם יונצח שם, אלא יש להם ליתן גם להוצאות השוטפות להחזקת עולם התורה והישיבות מידי יום ביומו, כי אף אמנם שלא יונצח שמם ע"י בעולם הזה על גבי הבניין, אבל חקיקה גדולה תהא על גבי נשמתם בעולם העליון לעתיד לבוא, ושם ישמחו ויראו בגודל זכותם שזכו להיות שותפים בישיבה בכל פעולותיהם וזכו להרבות תורה בישראל. **וכל מי שמחפש חיים נצחיים, יראה להיות שותף להחזיק ישיבה שמגדלים שם התלמידים לתורה ויראת שמים**, שע"י יחשבו תלמידי הישיבה כבניו לנצח נצחים, ולא יחפש לתמוך רק באופן שיחקקו שמו על גבי הבניין, אמנם דע שלפעמים ראוי לפרסם שמם של עושי מצווה, כדי שאחרים יראו מהם ויעשו כמותם, ואם כוונתם לפרסם שמם לשם שמים - כדי שאחרים ילמדו מהם, הרי הם זוכים לשכר רב, וכל הלבבות דורשים ה'.

ובעולם הזה אין לנו מושג בדרכי הקב"ה בשכר ועונש, אבל זאת קיבלנו שאין זכות גדולה כזכות זו להיות שותפין בתורה. ונראה עוד, דלפי מה שקיבלנו מרבותינו שקיום התורה בישיבות ובכוללים היום תלוי בנשים, שהלא בלעדס אין קיום לאברכים ולבחורי הישיבות, **א"כ גם מי שנותן צדקות לתמוך ולהחזיק את מוסדות בתי החינוך לבנות ישראל, הרי הוא נחשב כמחזיק תורה ממש.**

טעם הדבר שכתבה התורה בפירוט את כל מ"ב המסעות

"אלה מסעי בני ישראל" (ל"ב, א). יש להתפלא למה האריכה תורה לכתוב בפירוט רב את כל מ"ב המסעות מרעמסס עד ערבות מואב, ואיזה תועלת יש בזה לדורות במה שנדע את פירוט מ"ב מסעות, ועיין ברש"י מה שכתב בזה בשם רבי משה הדרשן. ונראה לפרש בזה על דרך הפשט, שהדבר בא להורות על מעלת ישראל, שאע"פ שטבע האדם שלאחר שהוא רואה ניסים גלויים הרבה פעמים, הוא מתרגל וכבר אינו מתפעל מהניסים, מ"מ עם ישראל לא התרגלו לארבעים ושתים מסעות, ולא ראו אותם כנסיעה אחת ארוכה, אלא בכל מסע מתוך הארבעים ושתים מסעות הם התפעלו בהתחדשות, והתבוננו שכל המסע במדבר הוא בדרך נס ומכוח הנהגת ה' ואין זה בדרך הטבע כלל.

וזהו לימוד לדין להכיר תמיד בחסדי ה' עמנו במשך כל שנות גלותינו, שהלא הגויים שונאים אותנו והקב"ה משתיק אותם בכל דור ודור, ובפרט בדורות האחרונים שאנו מוקפים בארץ ישראל מכל צד בישמעאלים שרוצים לכלות אותנו מבחוץ, ובשונאי דת מבפנים שגוזרים עלינו גזירות רעות, והקב"ה מצילנו מידם.

התאוה מונע מהאדם להידבק בהקב"ה ובתורתו

"ויסעו מקברות התאוה ויחנו בחצרות", (ל"ב, י"ז). יש לפרש הפסוק בדרך רמז, "ויסעו מקברות התאוה", - לאחר שקברו ישראל את התאוה ושברו את התאוות שבליבם, אז "ויחנו בחצרות", - אז חנו בחצר בית ה', אבל כל זמן שהתאוה קיננה בליבם, לא היה חצר בית ה' יכול לקולטם, כי התאוה מפריד את האדם מהקב"ה, ומונע ממנו להידבק בקב"ה ע"י תורה ותפילה.

דברים שנאמרו השבוע אודות סגירת הישיבות בעת הזאת

מכניסים עצמינו לסכנה עצומה, וכמבואר בחובת הלבבות דכשאנו עושים פעולות השתדלות מיותרות ואין אנו בוטחים בו יתברך, הרי הוא ח"ו מפקיר אותנו כאיילות השדה, ה"י. וכן שמעתי בצעירותי מפי הקדוש רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל, שכל השתדלות מיותרת שאיננה מחויבת עפ"י חובת השתדלות, הרי היא בגדר פגם בביטחון. וכפי הנשמע, ראשי השלטון כבר הכריזו על כוונתם ורצונם לסגור הישיבות בתקופה הקרובה, וטענתם בפייהם שמאחר שהרבנים החרדים מסכימים עמהם שהמצב הוא בגדר "פיקוח נפש", א"כ משום פיקוח נפש יש לדחות כל התורה כולה. וראוי להודיע כי עפ"י דין תורה אסור ח"ו להיכנע אליהם, ועלינו לומר להם ברורות, שאנו סומכים על הרופאים רק במה שנוגע להגדרת המציאות, אבל לעניין הלכה למעשה אנו תלויים רק בהכרעת גדולי התורה, ובנידון זה עפ"י דין תורה אין אנו רשאים לסגור הישיבות מחמת חשש זה דסכנה, וכאמור.

חובת ראש המשפחה שלא לשתוק כשרואה פריצה באנשי ביתו ואם החרש יחריש לה אישה מיום אל יום והקים את כל נדריה או את כל אסריה אשר עליה", (ב. טו. ד). בפרשה זו מבואר ששתיקת הבעל לאשתו, או שתיקת האב לבתו, הרי היא מתפרשת כהסכמה, ועל כן אם הבעל או האב שתקו בכל יום שמעו, הגדר הוקם ואי אפשר כבר לבטלו על ידי הפרה. וזהו תוכחת מוסר לכל אחד, שאם רואה פריצה בדת אצל בני ביתו, הרי הוא מחויב להביע דעתו שזהו שלא כדיון, ועליו לפעול בדרכי חכמה להניא את ליבם מהחטא, ואם שתק והמשיך בדרכו ולא פעל כלום, הרי הוא נידון בשמים כמי ש"הסכים" למעשיהם ח"ו, וממילא הוא נושא בעוונם מאחר שהסכים להם על ידי שתיקה.

אין אנו רשאים לעשות 'מסחר' להתפשר כסוחרים בעבודת ה' נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים, אחר תיאסף אל עמיק, וידבר משה" וגו' (ל"א, א-ב). ופירש"י "וידבר משה - אף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר", ע"כ. וצריך ביאור מהו החידוש בכך ואיזה 'גדלות' מונח בזה, והרי משה רבינו שמע במפורש מפי הקב"ה שעליו לשלוח את עם ישראל למלחמה, ופשיטא שיקיים מה ששמע מפי ה' ולא יעכב, ומהו החידוש. ונראה לפרש, דבאמת הרי היה תועלת גדולה ועצומה לעם ישראל ברוחניות בכל רגע שמשה רבינו חי עמהם, וא"כ לכאורה היה מקום לומר, שמשה רבינו יעכב מעט את המלחמה, כי הן אמת שמצד אחד מתעכב בזה קיום ציווי ה', אבל מצד שני הרי מרוויחים מזה ריווח רב בעבודת ה', שבמשך כל זמן העיכוב יהיו עם ישראל מושפעים לטובה ביראת שמים, וכבר פירשו הגר"א והבע"ט מה שאמרו חז"ל "לגבי משה מילתא זוטרתא היא" - שכל העומד ליד משה רבינו, נעשה אצלו יראת שמים למילתא זוטרתא]. ולזה השמיענו כאן הכתוב "וידבר משה - מיד", שלא עיכב אפילו מעט, והטעם בזה משום שאין אנו רשאים להתעסק בקיום המצוות בדרך של "מקח וממכר", להפסיד מעט מצד אחד כדי להרוויח ריווח גדול מצד אחר, אלא מחויבים אנו לקיים מלאכתנו בנאמנות ללא פשרות וחשבונות, ולכן מאחר שנצטווה משה רבינו לנקום נקמת ה' במדיין, לא הסכים להפסיד מעט בקיום מצווה זו, אע"פ שע"י זה היה יכול לצמוח תועלת מרובה ברוחניות ממקום אחר. ובשעה שביקשו הציונים להחזיק את הישיבות בארץ ישראל כדי להשיג כוח ושליטה על מצב הישיבות באר"ק, היו כמה ראשי ישיבות שהסכימו להצעה זו כדי להטיב את מצב הישיבות בארץ הקודש שהיה בכי רע, ומרן הגר"י זצ"ל התריע נגד מזימה פסולה זו, וכתב על זה מכתב ברור בו הביע את זעקתו בהאי לישנא: **"זהו הצעה להפר תורה ממש, שמחוייבין אנו למסור נפשינו על זה, וכו', כי התורה אינה קנין רמי"ם והחובה למחות וללחום ולסתור את הסכמתם"** עכ"ל, והרי דבריו ברור מיללו, דהתורה איננה קניין שלנו לערוך בה "מקח וממכר" למכור חלקים בצד אחד כדי להרוויח רווחים מצד אחר.

הדרך הנכונה היא להנציח שם הנפטר לאחר מותו

"ונבח הלך וילכוד את קנת ואת בנותיה ויקרא לה נבח בשמו", (ל"ב, מ"ב). ופירש"י, "לה אינו מפיך ה"א. וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה, לפיכך הוא רפה, שמשמע מדרשו כמו לא", ע"כ. במדרש אגדה כאן איתא שנבח קרא שם העיר "נבח" מפני שלא היו לו בנים, ורצה שייזכר שמו לנצח על ידי שיקרא שם העיר על שמו, אמנם לבסוף - לא הועיל לו, ולא נתקיים לו שם זה [וכמפורש בדברי רש"י הנ"ל]. ויש ללמוד מזה

התודה והברכה לידידינו אשר זכות הפצת המאמר בעיר מודיעין עילית מידי שבוע נזקפת לזכותו, יזכהו הש"י לראות ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו ולרוות נחת מיוצ"ה, ויקויים בו הברכה "אורך ימים בימינו בשמאלו עושר וכבוד"

נתרם על ידי ידידינו החפץ בעילום שמו
לעילוי נשמת כ"ק האדמו"ר רבי אלעזר
בן כ"ק האדמו"ר רבי מאיר אבוחצירא זי"ע

חובת גדולי התורה לגדור גדר ולעמוד בפרץ

"ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אוזותו" (ל"ה, כ"ח). במשנה במכות (י"א ע"א) שנינו: "לפיכך אמותיהן של כהנים גדולים מספקות להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו". ובגמ' שם הקשו, מדוע חששו אמותיהן של כהנים גדולים מתפילת הרוצחים על בניהם שימותו, והרי בלא"ה תפילתם לא הייתה מתקבלת להרוג את הכהן גדול על לא עוול בכפו, שהרי זהו קללת חנם - ואין לה כוח להזיק. ותירצו שם בגמ' שאין זו קללת חנם, כי הכהנים גדולים היו צריכים לבקש רחמים על בני דורם שלא יבואו לידי תקלה כהריגה בשגגה, וכיון שכל התקלה אירעה מחמתם שלא בקשו רחמים, לכן אם הרוצחים היו מתפללים עליהם שימותו, היה כוח בתפילתם להרוג את הכהן גדול, ואשר לכן הוצרכו אמותיהם של כהנים גדולים לספק לרוצחים מחיה וכסות כדי למונעם מלהתפלל על בניהם שימותו. ומבואר בדברי חז"ל יסוד גדול, שעל גדולי ומונהגי ישראל מוטל החוב להתפלל לקב"ה שימנע את העם מלחטוא, וביאור הדברים - שגדולי ישראל הם האחראים לסלק כל רשע ותקלה מישראל, ועל כן כשם שמוטל עליהם החוב למחות בעושי רשעה וללחום בהם, כך גם מוטל עליהם לדאוג לכתחילה שלא יהיו עושי רשעה בישראל, - וזהו על ידי כוח תפילתם שלא יארע עבירה אפילו בשגגה בישראל, ואם אינם עושים כן - הרי הם נתבעים בשמים עד שניתן הכוח למי שנכשל בעבירה להתפלל עליהם שימותו.

והדברים נוראים למתבונן, שאפילו הכהן גדול שנאמר עליו (מלאכי ב' ז) "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא", מ"מ אם אינו מתפלל על הפושעים למנוע מהם שלא יחטאו, הרי הוא נענש במיתה, כי זהו חובת המנהיג בישראל, שאינו יכול לפטור עצמו בטענה שתפקידו רק להרביץ תורה ויראה בישראל ולא לסלק ולגדור הפירצות, אלא חובתו לסלק הפירצות מישראל, ותובעים אותו על כך לדין בשמים.

איסור חנופה במיוחד לפושעי ארץ ישראל

"ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה" (ל"ה, ל"ג). בספרי כאן איתא, "הרי זו אזהרה לחנפים", וכן פסקו כמה קדמונים (הרא"ם בעל התוספות, וגאון, ורבי שלמה בן גבירול, ע"ל בחפץ חיים, פתיחה לאוין ט"ז שהאר"ך בזה) להלכה, שהמחניף לרשע עובר בלא תעשה ד"לא תחניפו את הארץ". אכן יש לדקדק מדוע נאמרה אזהרה זו כלפי ארץ ישראל בדווקא, [וכמו שנאמר לא תחניפו את הארץ אשר אתם בה], והרי לכאורה אין לזה שייכות לארץ ישראל, אלא היא אזהרה כללית שלא להחניף לרשעים. ונראה לפרש, שהמחניף לפושעי ארץ ישראל עונשו חמור יותר, כי מלבד עצם עוון החנופה, הנה ע"י מה שמחניף לפושעים שבארץ ישראל, נוטל הוא חלק בחילול קדושת ארץ ישראל הנעשה על ידי הפושעים, והרי הוא עצמו נידון כמי שמטמא את הארץ, ועל כן נאמר כאן "ולא תחניפו את הארץ" - לרמז שהמחניף בארץ ישראל עונשו חמור יותר גם על מה שמטמא ארץ ישראל.

מכתב ממרן רבינו שליט"א ובו דעת תורה ואזהרה על ה"קבורה בקומות"

לחץ בלא יישוב הדעת כראוי, אינם מודעים כלל למציאות שהם מקבלים 'קבר' של ביטון או קלקר ולא בתוך הקרקע. בעקבות כך הורה מרן רבינו שליט"א למתעסקים בעניינים אלו, להקים קול סערה ולפרסם העניין ככל האפשר כדי למנוע התפשטות הפרצה, ובנוסף אף כתב מרן רבינו שליט"א מכתב אודות הפרצה הזאת, ובו מיחה גם נגד ההיתר החדש מהרבנות הראשית בעניין זה, וז"ל המכתב:

בע"ה, כ"ד תמוז תש"פ, אודות קבורה בקומות שנתפשט בעוה"ר בכל הארץ, הנה בתשובות והנהגות (ח"ו סי' רכ"ב) ביארתי דבקבורה בקומות עיקר החיסרון הוא בכפרה לנפטר, אמנם כעת קיבלתי מכתב מהרב משה קוטקס שליט"א שבדק ומצא שלדברי מהנדסים והקבלנים מומחים, מבנה הקבורה מחזיק מצד עצמו עד מאה שנה, [ואמנם אם יחזקוהו אח"כ יוכל להתקיים עוד, אבל מצד עצמו, ללא שיוסיפו בו תחזוקה לאורך זמן, אין בו כוח לעמוד יותר ממאה שנה], וכך גם השלטונות האחראים על הבנייה, אין דורשים להעמיד בניין שיחזיק יותר ממאה שנה, ויתרה מזו בקברים החדשים שהם עושים מקלקר, אין שום ניסיון כלל שיחזיק לאורך זמן, והנה לפי"ז אין החיסרון רק ב"כפרה" בלבד, אלא דאין מתקיים בזה מצוות קבורה כלל, דהא לא הוי גזירה גמורה, וצ"ב, ואי"ה אכתוב מזה עוד בתשובה. ומיהו בלא"ה לעניין הלכה למעשה כבר כתבתי שם בתשובה דצויה על קרובי הנפטר לא להסכים ל"קבורה בקומות" ולקבורו בהלכה, וכן כשבאו אצלינו במושב הבד"ץ חברה קדישא פרושים וחסידים בעיה"ק, והרנו להם שלא לקבור בקומות, וב"ה קיבלו עליהם הוראת הבד"ץ. ואני רואה חובה מיוחדת לעורר על עניין זה בתקופה זו שאנו זקוקים לרחמי שמים מרובים על החולים שיתרפאו ועל הבריאים שלא יחלו, כיון שמלבד עקירת דיני קבורה וכפרת הקבורה כדת וכדין בקבורה הנ"ל, הרי גם כל שינוי במנהג הקבורה מעורר סכנה גדולה לחיים, כי המתים מקפידים מאוד על כל שינוי במנהג הקבורה והם מעוררים דינים על החיים המתגוררים בעיר הזאת, ובבית לחם יהודה בגלילן שו"ע (ו"ד סי' שג) כתב שכבר אירע מעשה פעם שמתו כמה וכמה תינוקות לאחר שעשו שינוי בצורת הקבורה, ותלו הדבר מחמת השינוי בבית הקברות, עיי"ש. ולאחרונה פירסמו ב"רבנות הראשית" מכתב להתיר לכתחילה קבורה בקומות בכל האופנים, רח"ל, ובכמה חברה קדישא קיבלו בשמחה מכתב זה הסולל להם את הדרך לקבלת 'היתר גמור' למעשיהם, וראוי לפרסם שאין לדברים אלו שום יסוד, וכבר פרסמו כל גדולי הדור זצוק"ל דעתם שאין להתיר ח"ו לקבור בקומות, וכ"ש שלא להתיר לכתחילה. ומה שטוענים כביכול אין מקום קבורה בארץ הקודש ומוכרחים לבנות הקבורה בקומות, זהו הבל שיש הרבה שטחים פנויים, ויש למחות על מה שמונעים היום ממשפחות הנפטרים לזכות לקבורה כמסורה בקרקע אלא במחיר מופרז, שהוא נגד ההלכה ומסורת ישראל מדור דור. וכמה פעמים כבר באו אצלי בבכיות שקברו בני משפחתם ב"קבורה בקומות" בלא ידיעתם, ולכן יש להזהיר קרובי הנפטר שידשו קבורה גמורה, ולא יחסכו בדמים כדי לדאוג לקרובם שינוח בשלום על משכבו בדרך קבורת אבותינו דור אחר דור, וכן מי שלא קנה חלקת קבר בחייו ראוי לו לכתוב בצוואתו שיקנו עבורו קבר בקרקע עולם כמנהג ישראל דור אחר דור, ולא במרפסת או בתוך קוביות ביטון או קלקר. וראוי לפרסם הדבר, כי בעוה"ר נפוץ מאוד שיטות קבורה חדשות אלו, וכן יש להיזהר בקבורה ב"מנהרות הקבורה" מתחת פני האדמה, כי גם שם מצוי קברים בקוביות ביטון או קלקר, [ומלבד זאת יש לחוש שם לגזל המתים שקנו מקומם בהר למעלה עוד קודם החפירה למטה, כי זכות הוא לנפטרים להיקבר בקרקע שלהם מעומק תהום עד רום רקיעא, ואכמ"ל], והשי"ת יגדור פרצות עמו, ויה"ר שבקרוב יבולע המוות לנצח, ויקוצו וירננו שוכני עפר,

הגני המצפה לרחמי שמים מרובים, משה שטרנבוך

א.ה. בעשרות שנים האחרונות פועלים גורמים מסוימים לשנות את שיטת הקבורה, מהקבורה הרגילה המקובלת במשך כל השנים בבית ישראל בתוך הקרקע, לקבורה בקומות [הנקרא בלשונם "קבורה רוויה"] על גבי בניינים גבוהים, וכבר העמידו עפ"י יוזמת השלטונות "מתקני קבורה בקומות" ברוב בתי הקברות בארץ הקודש, בהם המתים נקברים במתקני ביטון גבוהים המחולקים לתאים קטנים - לפי מידות אורך ורוחב המת. ראוי לציין כי ה"קבורה בקומות" איננה שיטת קבורה חדשה, אלא היא שיטת קבורה ישנה שהייתה נהוגה אצל הנוצרים לפני כאלפים שנה שהיו קוברים בכוכים - דרגשים בבנייני אבן על גבי האדמה, ולאחר מכן הונהגה אצל הרפורמים לפני יותר ממאה שנה, וגדולי ישראל לפני יותר ממאה שנה (ע"י דודאי השדה סי' ל', כל בו על אביולת ח"ב עמ' 47, ועוד) כבר הביעו דעת תורה ומיחו נגד הקבורה באותם מתקני קבורה ("כמנהג נכרים וחופשיים... מנהג העשירים המתבוללים").

גם בדור האחרון הורו גדולי ישראל זצוק"ל, ובראשם מרן בעל ה"מנחת יצחק" זצ"ל (ח"י קפ"ב) והבד"ץ דפיעה"ק, ומרנן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (אגרותיו ו"ד ח"ג סי' קמ"ב-קמ"ד) הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב סי' ס"ח), הגר"ש וואזנר זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל (במכתב משותף שנדפס בספר חוט שני), שאין לקבור חלילה במתקני "קבורה בקומות" אלו. מרן רבינו שליט"א אף כתב תשובה בהלכה בעניין זה בתשובות והנהגות ח"ו סי' רכ"ג, שם ביאר דעתו להלכה בעניין זה - כי מי שנקבר בתוך "קוביות ביטון" אלו, ראוי לקרוביו ובפרט ליורשיו לדאוג לטובת נשמתו, ולפנותו משם לקבורה בקרקע ממש, דזהו טובתו שיוזכה לכפרה ע"י הקבורה כדין החסרה לו, [והוסיף שם עוד, דיש להקדים לפנותו ככל האפשר בתוך י"ב חודש לקברתו, כדי שיהא לו כפרת הקבורה כדין ויקיילו מעליו הדין]. למרבה הצער והבושה, דווקא בארץ ישראל הכניסו השלטונות - [על ידי שיתוף פעולה של גורמים שונים המתכנסים באיטליא דרבנות] את שיטת ה"קבורה" בקומות, לתוככי בתי הקברות החשובים והידועים בארץ ישראל כמו הר המנוחות ושאר בתי הקברות, בהם נבנים בנייני ענק של מתקני קבורה, כאשר העומד מן הצד יכול לחשוב לרגע כי מדובר בבנייני מגורים בעלמא, אך המתבונן רואה כי אין זה אלא "בנייני קבורה" בשיטת הקבורה הנ"ל שהועתקו מהגויים והרפורמים, וכי המתים אינם קבורים בתוך האדמה כמנהג ישראל, אלא נמצאים בתוך "תאי קבורה" בחדרי ביטון קטנים, ה"י.

יצוין כי "קבורה רוויה" זו כוללת ג' סוגים - קבורת קומות, כוכין, ומכפלות. קבורת קומות: הוא בנין קבורה בן מספר קומות, ובו כמה מפלסי קבורה (כמו תינון ענק מעל הקרקע). קבורת כוכין: הוא קירות ביטון ובהן מאות כוכי קבורה, והמת מוכנס לתוך דרגש - כוך ביטון המובנה בקיר, הנסגר ע"י פלדת שיש. קבורת מכפלות: חופרים קברים עמוקים כ 2 מטר, ובכל קבר קוברים ב' נפטרים זה על גבי זה, [ולמעשה, כמעט בכל בנין קבורה, יש את כל ג' הסוגים. בקירות המבנה - יש כוכין, בריצפה - יש קבורת קומות, וכל קבר מאותם קברים שברצפה - הוא גם מכפלה, כך שמבנה אחד מכיל אלפי קברים], וגדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א לחמו נגד כל אותם שיטות הקבורה בקומות. למרבה התדהמה נודע בחודשים האחרונים, כי מתוך מטרה להזויל את עלות דמי בניית הקבורה החלו בשנים האחרונות לערוך שינוי נוסף במתקני ה"קבורה בקומות", והחלו לבנות מתקני קבורה בקומות העשויים מ"קלקר" - (פוליטיטרן מוצק בע"י), דבר שעורר בעיות הלכתיות נוספות שאין כאן המקום לפרטם - מלבד עצם הפירצה בשינוי מנהג הקבורה. [יודגש שהשינוי הנ"ל נעשה הן בכוכים הבנויים בקירות, והן בקברים שברצפה שם הונתו "מכפלות קלקר" המיועדות לשני מתים זה על גבי זה, כך שהמת העליון מוקף מכל צדדי בקלקר, והרי הוא כמנהג בתוך 'ארון' של קלקר]. למרבה הצער, רבים וטובים אינם יודעים כלל מכל השינויים הללו, שבטעוה"ר נפוצו מאוד ברחבי בתי הקברות בארה"ק, ובעת קניית הקבר [המתבצע פעמים רבות בזמני